
MİLLÎ FOLKLOR

Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi

MİLLÎ FOLKLOR

Üç Aylık Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi
International and Quarterly Journal of Cultural Studies
Revue Internationale et Trimestrielle d'Études Culturelles

Cilt/Volume/Tome: 15 Yıl/Year/Année: 29 Sayı/Number/Nombre: 113
ISSN 1300-3984 • Hakemli Dergi.

Yürütme Kurulu/Editors: Prof. Dr. M. Öcal OĞUZ-Needit İLHAN-Doç. Dr. Türker EROĞLU • **Sahibi/Owner/Possesseur:** Geleneksel Yayıncılık Ltd. Şti • **Yayın Yönetmeni/Editor/Editeur:** Prof. Dr. M. Ünal OĞUZ (ocaloguz@gazi.edu.tr) **Yayın Yönetmen Yardımcıları/Vice-Editors:** Dr. Selcan GÜRÇAYIR TEKE sgurcayir@gazi.edu.tr • **Yayın Kurulu/Editorial Board:** Prof. Dr. Tuna YILDIZ tunayildiz84@gmail.com (Yayın Takip) - Yrd. Doç. Dr. Haydar YALÇIN hycalin@hacettepe.edu.tr (Bilgi ve Belge Yönetimi) • **Yabancı Dil Danışmanı:** Prof. Dr. Metin EKİCİ mekici@yahoo.com (İngilizce) - Prof. Dr. Kubilay AKTULUM aktulumk@yahoo.com (Fransızca) - Yrd. Doç. Dr. Günil Önen AYAYDIN CEBE guben@ictp.gov.tr (İngilizce) • **Sorumlu Yazı İşleri Müdürü:** Dr. Tuba SALTİK ÖZKAN (tubasaltik@gazi.edu.tr) • **Yayın Kurulu/Editorial Board Üyeleri/Editors:** Prof. Dr. Kubilay AKTULUM (aktulumk@yahoo.com) - Prof. Dr. Halit ÇAL (halitalc@gazi.edu.tr) - Prof. Dr. Nurettin DEMİR (demim@hacettepe.edu.tr) - Prof. Dr. İsmet DOĞAN (dogan@gazi.edu.tr) - Prof. Dr. Muhtar KUTLU (mktulu@humanity.ankara.edu.tr) - Prof. Dr. Nebi ÖZDEMİR (nozdemir@hacettepe.edu.tr) - Prof. Dr. M. Çağrı ÖZDEMİR (cagray@hacettepe.edu.tr) - Prof. Dr. Mehmet ŞAHİNGÖZ (mshgngoz@yahoo.com) - Prof. Dr. Ali YAKICI (yakici@gazi.edu.tr) - Prof. Dr. Naciye YILDIZ (nyildiz@gazi.edu.tr) - Doç. Dr. Melike KAPLAN (kaplanmelike@hotmail.com) (sengiz@ankara.edu.tr) - Doç. Dr. Hamiye DURAN (hamiye@gazi.edu.tr) - Doç. Dr. Tuba İsmail İSEN DURMUŞ (isinsu@bilkent.edu.tr) - Doç. Dr. Gülin ÖGÜT EKER (eker@hacettepe.edu.tr) - Doç. Dr. Armağan ELCİ (aelci@gazi.edu.tr) - Doç. Dr. Pervin ERGUN (perergun@gazi.edu.tr) - Doç. Dr. Ruhi ERSOY (ersoyruhi@yahoo.com) - Doç. Dr. Nezir TEMUR (niemur@gazi.edu.tr) - Doç. Dr. Alihan TURAN (alihan@gazi.edu.tr) - Yrd. Doç. Dr. Bahar AKARPINAR (rbahar@hacettepe.edu.tr) - Yrd. Doç. Dr. Evrim ÖLÇER ÖZÜNEL (evrimolcer@gmail.com) - Yrd. Doç. Dr. Dilek TÜRKAYILMAZ (turkayilmaz@gazi.edu.tr) - Dr. Ezgi METİN BASAT (ezgimetinbasat@gmail.com) - **Dr. Himmet BIRAY (1958-1995)** - Dr. Tuna SALTİK ÖZKAN (tubasaltik@gazi.edu.tr) - Dr. Yeliz ÖZAY (yozay@gazi.edu.tr) - Düzelti/Redaction: Ahmet Erman Aral (ingilizce) erman34@gmail.com - Emine ÇAKIR (Türkçe eminecakir@gazi.edu.tr) - Yekşeh ÖZER (ingilizce) e_ozek82@hotmail.com - Zeynep Safiye BAKI (Türkçe) zeynepbaki@gazi.edu.tr - Hilal ERDOĞAN (Türkçe hilerdogan@gmail.com) - Gürde TEKİN (ingilizce) gzdtkn_28@hotmail.com - Petek ERSOY İNÇİ (Türkçe) persoy@gazi.edu.tr • Sorumlu Müdür: Utku YAĞLIDERELİ

Editorial Board: Editorial Board: **Kültür Miras Enstitüsü (Kurumsal editörlük işleri SOKÜM Enstitüsü tarafından yürütülmektedir. / The Institutional Studies of Cultural Heritage: Sokum Institute)**

Yazışma Adresi/Correspondence Address/Adresse de Correspondance: P.K. 336 06420 Yenşehir/ANKARA-TÜRKİYE

• E-Posta: geleneksel@millifolklor.com.tr • E-Posta: gazi@millifolklor.com.tr • E-Posta: gelenekselny@gmail.com (abonelik için) • millifolklor@millifolklor.com (diğer)

• Web Sitesi: www.millifolklor.com.tr • Tel: +90 312 213 15 14

Yayın Yönetimi/Editorial Administration: Gazi Mah. Çakır Sok. 21/5A Yenimahalle/ANKARA-TÜRKİYE

Yayın Tarihi/Issue Date: 2015

Abone Bedeli/Subscription Price/Prix d'abonnement: 80 TL - \$ 60

Abonelikler, vergiler, kargo ve nakliyat masraflarıyla birlikte %50 indirimlidir. Kurumlar ve Tüzel Kişiler bu uygulamanın dışındadır. Ayrıca her yıl abone bedelinin dört katına kadar indirim olur. *Millî Folklor is published four times a year, in winter, spring, summer, and autumn. Reduced rate for students, teachers and librarians. The rate of Millî Folklor est publiée quatre fois par an, en printemps, en été, en automne et en hiver. Les professeurs, les étudiants, les enseignants, les bibliothécaires bénéficient d'une réduction de 50%*

Abonelikler için/For subscriptions: Abone: Kaşıkdar, Geleneksel Yayıncılık Ltd. Şti. Posta Çeki 1911533'a veya Türkiye İş Bankası Gazi Mahallesi Şubesinde çekim için hesap açılırsa, No: 4286 0258016, IBAN No: TR460006400000142860258016 olan hesabımıza Abone Bedeli'ni yatırarak, çekim tutarını banka kartımıza postabakiyi takdirde dergimiz bir yıl süreyle adreslerine gönderilecektir. **(Dergimizin dağıtımı yalnızca abonelerimizde olacaktır.)**

Yayınlarımız için/For our publications: Geleneksel Yayıncılık Ltd. Şti.'s account number 4286 0258016 and TR460006400000142860258016, Türkiye İş Bankası, Gazi Mahallesi Şubesinde çekim için hesap açılırsa, çekim tutarını postabaki. **Geleneksel Yayıncılık Ltd. Şti.-1911533. Payment documents should be sent to correspondence address.**

Yayınlarımız için/For our publications: Geleneksel Yayıncılık Ltd. Numero: 4286 0258016 ou TR460006400000142860258016, Türkiye İş Bankası, Gazi Mahallesi Şubesinde çekim için hesap açılırsa, le paiement des documents doit être envoyé à l'adresse de correspondance.

AKADEMİK TEMSİLCİLER/ CORRESPONDING EDITORS/LES EDITEURS CORRESPONDANTS

ALBANYA: Doç. Dr. Refiye OKULSUK ŞENESEN • **ADİYAMAN:** Sunay ÇALIŞ • **ANTALYA:** Yrd. Doç. Dr. Ünsal Yılmaz • **ANKARA:** Yrd. Doç. Dr. Nisa PETROVIĆ • BALIKESİR: Yrd. Doç. Dr. Halil İbrahim ŞAHİN • BİNGÖL: Yrd. Doç. Dr. Yılmaz IRMAK • BOLU: Yrd. Doç. Dr. Metin ÖZKAN • BURSA: Yrd. Doç. Dr. Kadriye TÜRKAN • BURSA: Doç. Dr. Hilmiye TAŞ • ÇANAKKALE: Dr. Bora YILMAZ • ÇANKIRI: Doç. Dr. Mustafa ÖZKAN • ÇORUM: Yrd. Doç. Dr. Nurgül BEĞİC AKHMET SÜRKAN ASLAN • DENİZLİ: Yrd. Doç. Dr. Mehmet Sürur ÇELEPİ • DİYARBAKIR: Yrd. Doç. Dr. Mustafa SEZZER • ERZURUM: Prof. Dr. Ahmet GÜNEŞEN Yrd. Doç. Dr. Selma ERGİN SOL • ELAZIĞ: Yrd. Doç. Dr. Birol AZAR • ERZURUM: Doç. Dr. Ahmet Özgür ÖZGEN Yrd. Doç. Dr. Ömer YILAR • EKİŞKEŞEN: Yrd. Doç. Dr. Adem KOÇ • GAZİANTEP: Doç. Dr. Behiye KÖKSEL/Doç. Dr. Mehmet EROL/ Yrd. Doç. Dr. Kıyım AKBAĞMAZ Yrd. Doç. Dr. Mustafa GÜLTEKİN • İSTANBUL: Prof. Dr. Yakup ÇELİK/Doç. Dr. Abdülkadir EMEKSİZ • İZMİR: Doç. Dr. Selami FENALAR Yrd. Doç. Dr. Zaferan BAYRAKTAR Yrd. Doç. Dr. Mehmet ERSAL • KAHRAMANMARAŞ: Yrd. Doç. Dr. İbrahim ERŞAHİN • KARAMAN: Dr. Hüsrev AKINLI • KAYSERİ: Doç. Dr. Bayram DİRBİLMEZ • KERİKKALE: Prof. Dr. Bülgehan Atsız GÖKDAĞ/Doç. Dr. Aktan Müge ERCAN • KIRKLARELİ: Yrd. Doç. Dr. Bekir BAYRAM • KÜSTENTİP: Doç. Dr. Selahattin BEKKİ • KOCAELİ: Prof. Dr. İşıl ALTUN • KONYA: Doç. Dr. Sinan GÖNEN • KÜTAHYA: Yrd. Doç. Dr. Berna AYAN • MANİSA: Yrd. Doç. Dr. Güray PEHLIVAN • MERSİN: Prof. Dr. Nilgün ÇİBİALK COŞKUN • MUĞLA: Yrd. Doç. Dr. Ali Abbas ÇINAR/ Yrd. Doç. Dr. Berna Bora HANCI • MÜS: Yrd. Doç. Dr. Cafer KARDAŞ • NEVŞEHİR: Doç. Dr. Adem ÖĞER • NİĞDE: Doç. Dr. Nedim BAKIRCI/Doç. Dr. Hatice İÇEL/ Yrd. Doç. Dr. Naciye ASLAN • OSMANİYE: Doç. Dr. Cemal GÖKSEN • SAKARYA: Yrd. Doç. Dr. Selçuk Kürşad KOCA/Yrd. Doç. Dr. Yavuz KÖKTAN • SAMSUN: Yrd. Doç. Dr. Sait KÖKTÜRK/Doç. Dr. Bekir SİMAN • SİĞIR: Yrd. Doç. Dr. Songül CEK CANŞIZ • SİVAS: Yrd. Doç. Dr. Doğan KAYA/ Adil ÇELİK • TRABZON: Prof. Dr. Ali ERELİN • SAK: Yrd. Doç. Dr. Özva ÖZCAN • YÜZÜCÜ: Yrd. Doç. Dr. Tuğçe ERDAL • ZONGULDAK: Yrd. Doç. Dr. Berna AYAZ

MÜRT DÖNÜŞÜMLERİ/Translations: Prof. Dr. Muhtarrem KASIMLI • BAŞKURDİSTAN: Prof. Dr. Ahmet ŞÜLEYMANOV • HOLLANDA • MİSİR: TÜTÜNÜK • NİĞDE/ERZ: Dr. Bengisu RONA • RUMELİA: Missuko KOJIMA • KARAKALPAKİSTAN (ÖZBEKİSTAN) Embergen ALLAMBERGANDA • SAKARİSTAN: Prof. Dr. Muhammedrahman CARMUHAMMEDULI Doc. Dr. Tatigül KARTAEVA • KORE CUMHURİYETİ Doç. Dr. Eunkyung OH • Kuzey Kıbrıs Türk Cumhuriyeti: Yrd. Doç. Dr. Hasan KÖKSAL • KURDİSTAN - Algerim DİYANBAYEVA • NAHCIVAN M. C. - Doç. Muhtarrem CAFEROV-Doç. Esker KADIMOV • ÖZBEKİSTAN: Prof. Dr. Cabbar İSKANUL • POLONYA: Doç. Dr. Danuta CHMIŁOWSKA • SLOVAKYA: Yrd. Dr. Xenia CELNAROVA • TATARİSTAN: Prof. Dr. Elime SEBİATULLINA • TRAKYENİSTAN: Prof. Dr. Amangül DURDUYEVA • UKRAYNA: Doç. Dr. Tudora Arnaud

Kazak Türklerinin Oluşumunda Oğuzların Rolü: Etnik ve Coğrafi Bütünleşme /
*The Role of Oguzs in the Formation of Kazakh Turkic: Ethnical and
Geographical Integration* 79
Talas OMARBEKOV
Mendigul S. NOGAYBAYEVA
Aknur KOŞIMOVA

ÇEVİRİLER / TRANSLATIONS / TRADUCTIONS

Uygulamadaki Folklorun Bir Tanımına Doğru..... 93
Simon J. BRONNER
Çev.: Ahmet Erman ARAL

TANITMALAR / BOOK REVIEWS / COMPTES RENDUS

Malik AKSEL. Masal ve Resim Malik Aksel'in Kitaplarına Girmeyen Yazıları.
[Yayına Hazırlayan: Beşir Ayvazoğlu]. İstanbul: Kapı Yayınları, 2016 117
Emine ÇAKIR

Richard SCHECHNER, Ritüelin Geleceği (Kültür ve Performans Üzerine
Yazılar), 2015, Çev.: Zeynep Ertan, Ankara, Dost Kitabevi Yayınları 121
Zeynep Safiye BAKİ NALCIOĞLU

HABERLER / NEWS / NOUVELLES

Somut Olmayan Kültürel Miras Kış Okulu / *Winter School on Intangible
Cultural Heritage* 126
Gözde TEKİN

Millî Folklor Dergisi 2017 Yılı Yuvarlak Masa Toplantısı / *2017 Round-Table
Meeting of Millî Folklor* 128

Millî Folklor-Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi Yayın İlkeleri / *The
Publication Principles / Principes de publication* 130

KAZAK TÜRKLERİNİN OLUŞUMUNDA OĞUZLARIN ROLÜ: ETNİK VE COĞRAFI BÜTÜNLEŞME*

**The Role of Oguzs in the Formation of Kazakh Turkic:
Ethnical and Geographical Integration**

Talas OMARBEKOV
Mendigul S. NOGAYBAYEVA***
Aknur KOŞIMOVA******

ÖZ

Türk boyları arasında önemli bir role sahip olan Oğuzlar, tarih sahnesine çıktıkları andan itibaren çeşitli nedenler yüzünden göç etmek zorunda kalmışlardır. Bugünkü Kazakistan Cumhuriyeti'nin toprakları da Oğuz boylarının yaşadığı topraklar arasında yer almış ve Oğuz boyları arasından pek çok boy Kazak Türklerinin oluşumunda önemli rol oynamışlardır. Kaynaklarda Sekiz Oğuz, Sekiz Arıs diye geçen boylar bunlar arasındadır. Kazak Türkleri oluşturan Üç Cüz (Ulu-Büyük, Kişi-Küçük ve Orta) içerisinde Oğuz boylarından neşet eden Celayir, Nayman, Kanglı, Karluk gibi bir çok boy da yer almıştır.¹ Oğuzlar Kazak bozkırlarında yaşayan Türk boylarının oluşumunda büyük rol oynayarak kendi devletini kurmuşlardır. İlim âleminde uzun tartışmaların yaşandığı Kanglı-Oğuz birlikteliği de günümüz Kazak topraklarında önemli bir varlık göstermektedir. Aynı zamanda Eski Kanglı Devleti'nin kurulduğu yer Türkistan'ın kalbi, Sır Derya, Aral, Talas ve Çu Nehirleri bölgesidir. Bu coğrafya daha sonraları Kazakların Üç Cüzü'n bir araya geldiği kutsal yer olmuştur. Oğuzlar bu coğrafyada çeşitli şehirler de kurarak varlıklarını Kazak Hanlığı'nın kuruluşuna kadar devam ettirmişlerdir. Bu çalışmada Kazak Türklerinin oluşumunda Oğuz boylarının varlığı ve günümüz Kazakistan coğrafyasında kurulmuş Oğuz yerleşimleri tarihi kaynaklar ile ilim adamlarının görüşleri değerlendirilerek ortaya konulmaya çalışılmıştır. Ayrıca bölgede Kanglıların Oğuzlar ile olan ilişkileri ve ilim âleminde uzun tartışmaların yaşandığı Kanglı-Oğuz birlikteliğine de değinilmiştir.

Anahtar Kelimeler

Kazakistan, Oğuz, Kanglı, Boylar, Etnik Bütünleşme

ABSTRACT

Oguzs who have an important role among Turkish tribes, had to emigrate due to several reasons since they stepped in the history scene. Today's Republic of Kazakhstan is also among the lands they emigrated. Many of the Oguz tribes played part of the tribes which constituted Kazakh people. Tribes named as Eight Oguz, Eight Arıs are among them. Also other tribes derived from Oguzs like Jalairs, Naimans, Kangars, Karluks played part of the constitution of Three Juz (Ulu: Big, Kiçik: Little, Middle) forming Kazak people. Oguzs who impacted the formation of many Turkish peoples lived in today Kazakhstan's geography and established their states. Also, the place where the ancient Kangar State was established was in the heart of Turkestan, within Jaxartes, Aral, Talas and Chu Rivers' region. This geography became the sacred gathering place of Three Juz later on. Oguzs also continued their presence until the foundation of Kazakh Khanate by establishing many cities in this geographical region. In this paper, the presence of Oguz tribes in the formation of Kazak people and Oguz settlements established in today Kazakhstan territory were tried to put in evidence after evaluating related historical sources and experts' views. The Kangar-Oguz relations and the Kangar-Oguz union on which long discussions were held among historians were also mentioned.

Key Words

Kazakhstan, Oguz, Kangar, Tribes, Ethnical Integration

* Bu makale Kazakistan'da yapılmakta olan "People in the flow of history", The grant of scientific and application of Republican Scientific Center for the study of traditional civilizations of Central Asia" projesi tarafından desteklenmiştir.

** Prof. Dr. Al-Farabi Kazak Milli Devlet Üniversitesi, Tarih Fakültesi, Kazakistan Tarihi Bölümü Öğretim Üyesi, Almatı/Kazakistan, talas_1948@mail.ru

*** Al-Farabi Kazak Milli Devlet Üniversitesi, Tarih Fakültesi, Kazakistan Tarihi Bölümü Almatı, Kazakistan

Giriş

Geçmişte, yüzyıllar boyunca, şimdiki Kazakistan topraklarında, özellikle de kuzey, merkezi ve doğuda Kimek ile Kıpçak Devletleri, Yedisu'da Türgiş Kağanlığı ve Karluk Hakanlıkları ile Sır Derya kıyılarında Oğuz Yabgu Devleti varlık göstermiştir. Tüm Türk boyları arasında müstesna bir yere sahip olan Oğuzlar hakkında yapılan çalışmalar kaynak yetersizliği sebebi ile halen Türk tarihinin açıklığa kavuşturulamamış meselelerinden biri sayılır.

Kazak Türklerinin tarihi Türk boylarının tarihiyle yakından bağlantılı olduğu için, çalışmamız boyların yapısı, oluşumu ve yaşadıkları bölgeler ekseninde şekillenecektir. Ele aldığımız her bir boyun ve yaşadığı bölge tarihinin araştırılması bir anlamda Kazak Türkleri tarihinin de incelenmesi demektir. Bilindiği üzere birçok halkın ve milletin oluşumunda Oğuz boyunun etkisinin olduğu düşüncesi günümüze kadar bir çok ilim adamının ilgisini bu konuya çekmesine sebep olmuştur.

Bu konuyu incelerken Kazak boylarıyla Oğuzların ortak karakterlerinin ve yaşam özelliklerinin göz önünde tutulması gerekir. Yine mevcut bilgilere, yazma eserlere ve arkeolojik kazılardan elde edilen bilgilere dayanarak konuyu incelerken; halklar ile boylar arasındaki akrabalığı araştırmak suretiyle de tarih açısından ortak bir etnik ve bölgesel bağın varlığını ortaya koyup değerlendirmek gerekmektedir. Araştırmamız, Orta çağ dönemi boy tarihî ve karşılaştırmalı tarih metodlarına dayanmaktadır. Coğrafi, siyasi ve bölgesel ilişkiler hakkındaki geniş bilgi tarih, arkeoloji ve etnografi metodlarıyla karşılaştırılarak kullanılır.

miştir. Ayrıca, Türk yazıtları ile bu bölgelerde yapılan arkeolojik seferlerin sonuçlarını ihtiva eden araştırmalardan da çalışmamızda yararlanılmıştır.

Oğuzların Kazak Topraklarındaki Kökleri (Etnik Mevcudiyetleri)

Kazak Türkleri en eski Türk boyları olarak kabul edilen İskit, Hun gibi Türk boylarının tarihi ile başlamaktadır. Türklerin bir halk, millet ve devlet olarak oluşumunu etkileyen Oğuzlar, VIII. – IX. yy. Kazak bozkırlarında da yaşayarak kendi devletlerini kurmuşlardır (Kumekov, 1998: 123-127).

Kazak Türklerinin tarihi hakkında M. Joldasbekov ve K. Sartkojulu konu ile ilişkin kendi görüşlerini şöyle ortaya koymaktadır: *“Kazak halkı Gök-Türklerden çok daha önce İç-Oğuz (İskit) ve Hunlara kadar uzanan tarihî kökenlere sahip olan bir halk olduğu kadar; onların doğrudan mirasçılarıdır da. Ama asıl önemli olan Kazak halkının tarihinin eski Türk tarihine sıkıca bağlı oluşu ve Türklerin eski tarihinden ayrı olarak ele alınamaz olmasıdır”* (2005: 125).

Genel olarak bakıldığında Ortaçağ'da yaşayan boyların birbirleriyle yakın ilişkiler içerisinde buldukları görülmektedir. Dönemin kurallarına göre, ülkenin adı iktidara gelen boyun adım taşımıştır. Mesela adı bilinmeyen ve Fars menşeyinden gelen bir müellifin verdiği bilgilere göre “İdil ile Don Nehirleri arasındaki alan daha önce bu bölgede yaşayan Hazar boyunun adı ile “Hazar Bozkırı” diye anılır iken şimdi “Kıpçak Bozkırı” olarak anılmaktadır” (Barthold 2002: 550). Yine diğer bir Fars kökenli ve seyyah olan ve Merv'de yaşayan devlet memuru Nasr Hüsrev'in